

posebno je poglavlje posvećeno špitalima u Kopru (181-193). Špital sv. Nazarija u Kopru nastao je 1262. pri vratima od Mude (današnja crkva sv. Basa), a ustanovila ga je koparska komuna. Spominje se i u koparskom statutu iz 1423. godine. Većinu je prihoda špital ostvarivao preko oporučnih odluka. Valier je 1580. zabilježio kako špital skrbi za siromašne oba spola, strance, bolesnike i nahočad. Početkom 15. stoljeća Mlečanin Marco Trivisano utemeljio je špital sv. Marka kod vrata Zobenaga. Bio je manji od špitala sv. Nazarija.

Poglavljja u bratovštinama Kopra, Pirana i Izole popraćena su fotografijama lokacija u kojima su bratovštine djelovale, umjetnina, preslikama izvornih dokumenata, brojnim i čitatelju korisnim tablicama te grafikonima u kojima su sistematizirani neki brojčani pokazatelji iz djelovanja bratovština.

Na posljednjim stranicama nalaze se zaključak (339-344), prilozi (345-349), kratice (351-352), popis manje poznatih izraza popraćen fotografijama (353-364), popis korištenih izvora i literature (365-382), razna kazala (383-406) te sažeci na talijanskom (407-413) i engleskom jeziku (415-420).

Autoričin dugotrajan i predan rad na istraživanju i prikupljanju podataka o bratovštinama te njihova detaljna i sustavna analiza rezultirali su knjigom koja privlači preglednošću, pitkošću teksta, obiljem zanimljivosti, kao i bogatom grafičkom opremom.

Danijela Doblanović

Un'epoca senza rispetto: antologia sulla questione adriatica tra '800 e primo '900, a cura di Fulvio Pappucia in collaborazione con Franco Cecotti, Trieste: Istituto regionale per la storia del movimento di liberazione nel Friuli Venezia Giulia, 2011., 331 str.

Pred nama se nalazi velika knjiga (i u doslovnom smislu jer je tiskana u formatu A3) na talijanskom jeziku (*Epoha bez poštovanja: antologija o jadranskom pitanju u 19. i početkom 20. stoljeća*), posvećena problematičnoj i često konfliktnoj povijesti sjevernojadranskoga prostora. Veći dio knjige temelji se na analizi djelovanja tri manje poznate povijesne ličnosti koje su živjele i pisale u Trstu na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Radi se o piscima-novinarima-povjesničarima Angelu Vivanteu, Ruggeru Timeusu i Henriku Tumi.

Nakon uvoda i kratkih biografskih bilješki o njima u poglavlju „Tre autori locali“ („Tri lokalna autora“, 13-20), slijede tri poglavlja (21-162) u kojima se prenose najvažniji zapisi trojice autora, koji se odnose na političke teme nacionalnih pokreta Hrvata, Slovenaca i Talijana, zatim na pitanja iredentizma, ekonomije, međunarodne politike, raznih političkih struja prisutnih među političarima svih triju naroda, kao i na predviđanja o daljnjem razvitku političkoga života. Ove tri osobe nisu slučajno izabrane jer svaka od njih zastupa drugačiju političku struju koja različito zamišlja budućnost Trsta. Angelo Vivante (po političkom uvjerenju socijalist, po kulturnom identitetu Talijan, ali po podrijetlu Židov) vidi Trst kao prirodnu luku središnje Europe, mjesto susreta i suradnje Talijana i Slovenaca. Za Ruggera Timeusa (pripadnika talijanske građanske klase liberalnoga opredjeljenja) Trst je nedvojbeno talijanski grad kojemu prijete slavenizacija i jedini način očuvanja njegova talijanstva je priključenje Italiji (Timeus će za taj cilj položiti život kao dobrovoljac talijanske vojske). Na kraju ostaje Henrik Tuma, socijalist poput Vivantea, koji Trst vidi kao luku nove (jugo)slavenske države u nastajanju – za njega je Trst neodvojivi dio slavenskoga svijeta i jamstvo mira ne samo u Europi nego i cijelom svijetu.

U sljedećem poglavlju „Spunti per un dibattito sui tre autori“ („Bilješke za raspravu o trojici autora“, 163-179) analiziraju se zapisi svakoga od trojice autora posebno, njihovi politički nazori, razmišljanja o nacijama i nacionalizmu, njihove zablude, kao i pitanje koliko je svaki pojedini autor do sada obrađen i analiziran u historiografiji. Analizira se samo historiografija na talijanskom jeziku, u rijetkim slučajevima slovenska i njemačka, ali samo u slučaju postojanja prijevoda na talijanski jezik.

Novi dio knjige, označen kao „Bilješke“ („Appunti“) otvara poglavlje „Iredentismo adriatico di matrice mazziniana“ („Demokratski iredentizam Mazzinijeve matrice“, 179-252). Prvi je dio ovoga poglavlja pod naslovom „Mazzini“ (180-208) posvećen Giuseppeu Mazziniju i njegovim zapisima/razmišljanjima o Julijskoj krajini i Dalmaciji, budućnosti i važnosti toga prostora za Italiju te odnosu prema netalijanskom stanovništvu. U drugom dijelu poglavlja, „La tendenza democratica di matrice mazziniana nel litorale o Venezia Giulia“ („Demokratska tendencija mazzinijeve matrice u Primorju, odnosno Julijskoj krajini“, 209-252), dvojica autora/urednika donose zapise Giuseppea Stuparicha, iredentista, pisca i dobrovoljca u Prvom svjetskom ratu. Na početku stoji njegova kratka biografija, politička aktivnost i teme o

kojima piše, u prvom redu o pravima Italije na Trst i cijelu Julijsku krajinu. Zatim slijedi dio s analizama talijanskih povjesničara o Stuparichevu liku i djelu. Ovdje je posebno zanimljiv dio o usporedbi Trsta i Praga te Talijana i Nijemaca u ova dva grada, kao i nacionalnoga pokreta Čeha s nacionalnim pokretima Hrvata i Slovenaca.

Sljedeće poglavlje, također označeno kao bilješka, nosi naslov „Rappresentazione di soggetti altri o diversi negli scritti di Scipio Slataper“ („O drugima i različitim u zapisima Scipia Slatapera“, 253–282). Scipio Slataper predstavnik je „kulturnoga iredentizma“ (*irredentismo culturale*), ali će i on poput mnogih drugih 1915. kao dobrovoljac otići u talijansku vojsku i položiti život za Julijsku krajinu u sastavu Italije. I ovdje nalazimo historiografsku analizu Slatapera i komentare dvojice autora o njegovim zapisima.

Nakon „Bilježaka“ slijedi poglavlje „Schema sulla crisi delle gerarchie tradizionali, sull’emancipazione dei gruppi sociali e nazionali e sui concetti di nazione tra l’800 e il primo ’900“ („Shema o krizi tradicionalnih hijerarhija, o emancipaciji socijalnih i nacionalnih grupa između 19. i početka 20. st.“, 283–299) o agrarnom (seljačkom) pitanju, pozitivizmu, austromarksisizmu, radničkom pokretu i nacionalnom pitanju. Svako od ovih pitanja ima svoje potpoglavlje uz komentar dvojice autora popraćeno bibliografijom i dosadašnjom historiografskom analizom. Zadnje je potpoglavlje posvećeno Ludwigu Gumplovitzu, sociologu i filozofu iz Krakova koji se također bavio nacionalnim odnosima u Austro-Ugarskoj Monarhiji na prijelazu 19. u 20. stoljeće. U posljednjem poglavlju knjige „Storiografia e divulgazione: perché e come“ („Historiografija i širenje podataka: zašto i kako“, 299–305) autori govore o generalizacijama i stereotipima u historiografiji te pravilnom načinu korištenja pojmova poput seljaštva, totalitarnih režima, građanstva i sličnih. Knjiga završava opsežnom bibliografijom (305–326) i kazalom imena.

Knjiga *Un’epoca senza rispetto: antologia sulla questione adriatica tra ’800 e primo ’900* prije svega je namijenjena povjesničarima, nije namijenjena široj publici i nije stoga kronološki strukturirana. Dvojica urednika prenose zapise i razmišljanja više relevantnih ličnosti uglavnom protalijanskih stavova. Kako je objašnjeno u uvodu, razlog je tome jezična barijera koja postoji kod urednikâ. Iako cijela knjiga djeluje pomalo nedorečeno, ona je izuzetno važna za svakoga tko se bavi problemom Julijske krajine jer ne samo da donosi tekstove spomenutih autora nego i historiografsku raspravu i ana-

lizu koja se povela među talijanskim povjesničarima o ovim ličnostima, ali i cijelom prostoru Julijske krajine. Kako bi ova antologija bila potpuna ili što kompletnija, nadamo se da će se pojaviti slično djelo u kojemu će biti analizirani i ostali važni autori iz navedenoga razdoblja koji nisu pisali talijanskim jezikom. S obzirom na to da se radi o prostoru gdje se susreću tri europske kulture (osim romanske i slavenske, tu je i germanska kultura), materijala ima više nego dovoljno.

Bojan Horvat

Franco Cecotti, *Il tempo dei confini: atlante storico dell'Adriatico nord-orientale nel contesto europeo e mediterraneo 1748-2008*, in collaborazione con Dragan Umek, Trieste: Istituto regionale per la storia del movimento di liberazione nel Friuli Venezia Giulia, 2010., 223 str.

Djelo Franca Cecottija *Il tempo dei confini: atlante storico dell'Adriatico nord-orientale nel contesto europeo e mediterraneo 1748-2008* (*Vrijeme granica: povijesni atlas sjeveroistočnoga Jadrana u europskom i mediteranskom kontekstu 1748. – 2008.*) svojevrsni je dodatak knjizi *Un'epoca senza rispetto: antologia sulla questione adriatica tra '800 e primo '900.* (vidi prethodni prikaz) u kojoj često nalazimo znanstvene bilješke koje nas upućuju upravo na ovaj povijesni atlas. Pisan je talijanskim jezikom, a sadrži 75 zemljovida Europe i mediteranskoga prostora.

Odmah na početku autor objašnjava sam termin granica i razliku između pojmova *frontiera* i *confine*, termina koji se u hrvatski jezik prevode kao granica, dok u talijanskom imaju različito značenje. Pojam *confine* se rabi kao fiksna granica, dok je *frontiera* nešto neodređeniji označavajući širi prostor i mobilnu granicu. Zatim se objašnjavaju vrste granica, poput prirodnih, povijesnih, administrativnih itd. Atlas počinje 1748., godinom potpisivanja mira u Aachenu koji je označio kraj Rata za austrijsko nasljeđe. Svaki događaj koji je označio prekrajanje granica (Bečki i Berlinski kongres ili Pariška mirovna konferencija) popraćen je na trima razinama. Autor prvo donosi kartu srednje i istočne Europe te objašnjava koje su nove države nastale, nestale ili bile zahvaćene teritorijalnim promjenama, zatim se govori o zapadnom Balkanu te na kraju o prostoru sjevernoga Jadrana. Naravno,